

כותרת חצר – מסאד השותפות

1. מסכת בנא בתרא משנה דף יא. :

אין חולקין את החצר עד שיהא ארבע אמות לזה ולא את השדה עד שיהא בה תשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה ר' יהודה אומר עד שיהא בה תשעת חציי קבין לזה ולא את הגינה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה ר' עקיבא אומר בית רובע ולא את הטרקלין ולא את המורן ולא את השובך ולא את הטלית ולא את המרחץ ולא את בית הבד ולא את בית השלחין עד שיהא בהן כדי לזה וכדי לזה זה הכלל כל שיחלק וישמו עליו חולקין ואם לאו אין חולקין אימתי בזמן שאין שניהם רוצים אבל בזמן ששניהם רוצים אפי' פחות מכאן יחלקו וכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלקו:

2. רמב"ם הלכות שכנים פ"א הלכה א' :

אחד הקונה מחבירו חצי שדה או שנים שקנו מאחד שדה או שירשו או שנתנה להן במתנה או שהחזיקו בה מן ההפקר או נכסי גר כללו של דבר כל שיש ביניהם שותפות בקרקע וביקש אחד מן השותפין לחלק וליטול חלקו לבדו אם יש באותה קרקע דין חלוקה כופה את שאר השותפין וחולקין עמו ואם אין בה דין חלוקה אין אחד מהן יכול לכופ את חבירו לחלק וכן הדין במטלטלין..

פ"ב הלכה יד' :

חצר השותפין שיש בה דין חלוקה או שחלקו ברצונם אע"פ שאין בה חלוקה יש לכל אחד מהן לכופ את חבירו לבנות הכותל באמצע כדי שלא יראהו חבירו בשעה שמשמש בחלקו שהיזק ראייה היזק הוא ואין לו חזקה בחצר אלא אף על פי שעמדו כך שנים רבות בלא מחיצה כופהו לעשות מחיצה בכל עת שירצה:

ילאור סדר ההלכות ברמב"ם איך היו צריכות להיות מסודרות המשניות בפרקיננו?

"זה נותן ג' טפחים וזה נותן..", למי הוא נותן? הרי הוא בונה טפחים אלו בחלקו?

"לפיכך.. המקום והאבנים של שניהם" לכאורה יותר נכון לומר – "יחלקו במקום ובאבנים"?

3. ספר קונטרס הביאורים – סימן א' :

הגאון מרן רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל בהל' נזקי שכנים הקשה, דדין הרכקת ניזקין הרי מקומו בפ"ב דב"ב, וב"פ איירי בענייני שותפין ומה שיאטי' הרכקת היזק ראייה בכאן..

לפי שאלתו, איזה פרק הוא המקום המתאים להלכות היזק ראייה?

4. רמב"ם כותרת הלכות שכנים :

עניין אלו ההלכות לידע דין חלוקה הקרקעות בין השותפין, והרכקת נזק כל אחד מהם משכנו ומבעל המצר שלו, ודין בעל המצר.

רמב"ם כותרת הלכות שלוחין ושותפין :

עניין אלו ההלכות לידע דין שלוחו של אדם ושותפו, ומשפטיהן במקחן וממכרן בהפסדן ושכרן.

ימדוע דין חילוק הקרקעות בין שותפין נמצא בהלכות שכנים?

5. ספר קונטרס הביאורים – סימן א' :

ואוסיף על דבריו עוד דבטור וש"ע כתובה בהל' חלוקת שותפין בס"י קנ"ז וקע"א ולא הלכות נזקי שכנים

היכן כתב הש"ע את הלכות משנתנו?

6. רמב"ם הלכות שכנים פ"ב הלכה יח' :

מקום שנהגו לבנות כותלים המבדילין בחצירות או בגנות באבנים שאין גזית זה נותן שלשה טפחים וזה נותן שלשה טפחים בגזית זה נותן טפחיים ומחצה וזה נותן טפחיים ומחצה בכפיסין זה נותן טפחיים וזה נותן טפחיים בלבנים זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה וכל השיעורין האלו עובי הכותל עם הסיד והואיל ומקום הכותל משל שניהם אם נפל הכותל הרי המקום והאבנים של שניהם ואפילו נפל לרשות אחד מהן או שפינה אחד מהן את כל האבנים לרשותו וטען שמכר לו חבירו חלקו או נתנו לו במתנה אינו נאמן אלא הרי הן ברשות של שניהם עד שיביא ראיה.

7. הרב חרל"פ – בית זבול סימן כח' :

איברא בלא"ה יש לתמוה בדברי הרמב"ם מ"ש הואיל והמקום של שניהם אם נפל המקום והאבנים של שניהם ומאי עדיפות להמקום טפי מהאבנים ואם משום שכופין אותם כמו שכופין על המקום כן כופים על האבנים ומה זה שתלה העיקר במקום.

מהי קושייתו של הרב חרל"פ על דברי הרמב"ם?

8. רמב"ם הלכות שכנים פרק ג' הלכה א' :

כותל חצר המבדיל בין שני שותפין שנפל יש לכל אחד משניהם לכופ על חבירו לבנותו עד גובה ד"א כדי שלא יראו זה את זה אבל יתר על ארבע אמות אין מחייבין אותו.

"המבדיל בין שני שותפין" – מדוע "שותפין" הרי הם שכנים?

שותפות בכותל

איך הפך הכותל להיות משותף לשניהם בניגוד לשאר החצר?

למה מוגדר הכותל כשייך לשניהם ולא כחציו לזה וחציו לזה? העזר במקורות הבאים.

יסוד השותפות

9. ירושלמי מסכת בבא מציעא פרק עשירי:

כותל שבין שתי מחיצות ונפרץ. רב ושמואל חד אמר מחצה לזה ומחצה לזה וחד אמר כולו לזה וכולו לזה. מה מפקה מביניהן מצא מצאיה מאן דמר מחצה לזה ומחצה לזה ומחציו והילך לזה ומחציו והילך לזה ומאן דמר כולו לזה וכולו לזה המוציא זכה:

10. הרב חרל"פ בית זבול סימן כח:

ונראה עפ"י מה שיש לראות בשותפין שבאו לחלוק וצריכים לבנות כותל ביניהם משום היזק ראייה, אם אמרין דכשחולקים את החצר נתחלק הכל אף האמצע שבונים עליו וכשבונין זה נותן מחלקו וזה נותן מחלקו וכשטות לשון המשנה זה נותן ג' טפחים וזה נותן ג' טפחים, או נימא דמקום הכותל לא נתחלק כלל והרי הוא בשותפותם כמקדם. ונראה דזה פלוגתא בירושלמי שלהי ב"מ... ועיי בקצוה"ח ומסתבר לענ"ד דקאי הרוש' בחצר השותפין דאילו בשכנים אפי' אם לכתחילה חל החיוב שיבנו משל שניהם אינו אלא שזה נותן משלו וזה נותן משלו ופשיטא דבדידהו מחצה לזה ומחצה לזה כי פליגי בשותפין דמ"ד כולו לזה וכולו לזה סובר דאם נתחלקו בשאר החצר באמצע שצריכים לבנות עליו לא נתחלק והווין בזה עדיין שותפין וככל גדר של שותפין דכולו לזה וכולו לזה, ומ"ד מחצה לזה ומחצה לזה סובר דחלוקה חלה על הכל ורק אח"כ נותן זה מחצה וזה מחצה ואין חילוק בין שותפין לשכנים לעניין זה.

11. מפענח צפונות פ"ח – בדברי הרוגצ'ובר:

בצ"פ כלאים פ"א ה"א, צד רביעי: הטעם משום דגבולין ומחיצות הוא דבר כלול משני הדברים, וכמבואר בירושלמי סוף ב"מ גבי מצר דכולו לזה וכולו לזה (שם כותל שבין שתי מחיצות ונפרץ. רב ושמואל חד אמר מחצה לזה ומחצה לזה וחד אמר כולו לזה וכולו לזה. מה מפקה מביניהן מצא מצאיה מאן דמר מחצה לזה ומחצה לזה ומחציו והילך לזה ומחציו והילך לזה ומאן דמר כולו לזה וכולו לזה המוציא זכה ע"כ) וזה כוונת הגמרא ב"מ דף קז ע"א גבי אילן העומד על המצר בהך מחלוקת דרב ושמואל (שם אמר רב הנוטה לכאן לכאן והנוטה לכאן ולכאן ושמואל אמר חולקין כלומר שרב ושמואל הולכים לשיטתן בירושלמי הנ"ל, אם יש כאן דין חלוקה או שמקום הכותל וכן אילן העומד על המצר יש עליו דין שותפין.)

כיצד מיישבת הגדרת הרב חרל"פ והרוגצ'ובר ע"פ הירושלמי את השאלות הנ"ל?

להבנת עומק הענין מבחינה רוחנית העזר במקורות הבאים.

12. הקדמה ל"עץ הדר" – הראי"ה קוק:

בכל המערכות המחולקות של המציאות, החומרי והרוחני, הקודש והחול, הננו מוצאים את היחס המקשר אחת לחברתה ע"י איזה אמצעי שמחברם ע"י הווייתו המשותפת שיש בו ממין העליון וממין התחתון, מהימין והשמאל, מהרוחניות והחומריות, מהקודש ומהחול. הנחה מוסכמת זאת מתאמתת ע"פ עמקי גזי תורה ומתבארת ע"י חכמת החיפוש והניסיון בכל צד ופנה שאנחנו פונים, בכל מרחב המציאות כולו, ובכל שדרותיו השונות.

13. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף י עמוד ב:

נעשה נא עליית קיר קטנה רב ושמואל חד אמר עלייה פרועה היתה וקירוה וחד אמר אכסדרה גדולה היתה וחלקוה לשנים.

מהר"ל – נתיבות עולם – נתיב התורה פרק יא:

ויש לפרש גם כן כי מחלוקת רב ושמואל איזה דבר יותר ראוי שיהיה נוהג עם התלמיד חכם, אם היראה שהוא ירא מפניו וכמו שאמרנו למעלה את ה' אלוהיך תירא לרבות ת"ח, או האהבה דכתיב גם כן לאהבה את ה' אלהיך ולדבקה בו, וכמו שהתבאר למעלה שדבר זה מורה על הדביקות שיהיה לו אל התלמיד חכם. ולכך אמר עלייה היה וקירוה כלומר שנתן איש הקדוש למעלה והוא למטה, וזה מורה על היראה שכך מורה היראה שהוא תחתיו והתלמיד חכם למעלה ומשפיל עצמו לפניו. ולמאן דאמר אכסדרה גדולה היתה וחלקוה ועתה היו שני הבתים מחוברים דביקים יחד, וזה מורה שיהיה אוהב תלמיד חכם ויהיה דבק בו וכדכתיב לאהבה את ה' אלהיך ולדבקה בו.